

VÄLIKYSYMYS 2/2001 vp

Kuntien talouden ja palveluiden turvaaminen

Eduskunnalle

Tuoreet tilastot osoittavat kuntien taloudellisen tilanteen kärjistyneen odottamattomalla tavalla. Peräti 194 kunnassa, joissa asuu yli miljoona ihmistä, tulot eivät riittäneet edes juoksevien menojen kattamiseen. Samaan aikaan muutamassa kunnassa menee poikkeuksellisen hyvin yhteisöveron hurjan kasvun vuoksi.

Lipposen hallitukset ovat omilla toimillaan syventäneet kuntien välistä eriarvoisuutta. Lipposen II hallituksen ohjelmassa luvattiin puuttua näihin ongelmiin. Tästä huolimatta hallitus on seurannut tilanteen kärjistymistä hämmästyttävällä välinpitämättömyydellä.

Odotukset olivat suuret, kun selvitysmies Pekkarinen ryhtyi laatimaan ehdotusta kuntien peruspalvelujen turvaamiseksi. Selvitysmies esitti kuluvan vuoden alussa toimenpiteitä kuntatalouden vakauttamiseksi ja tasapainottamiseksi. Erillinen työryhmä on tehnyt omat ehdotuksensa arvonlisäveron palautus- ja takaisinperintäjärjestelmän muuttamisesta. Hallitus ei ole kuitenkaan kyennyt tekemään päätöksiä esitysten pohjalta.

Hallituksen toimetttömyys uudistusten toteuttamisessa on ollut suuri pettymys. Se on asettanut uuden selvitystyöryhmän. Kuntien palvelujen turvaaminen edellyttäisi kuitenkin välittömiä toimenpiteitä.

Kunnat — odottaessaan valtion toimenpiteitä kuntatalouden tasapainottamiseksi — ovat joutuneet tekemään lyhytnäköisiä säästöpäätöksiä. Koulujen lakkauttamiset ja opettajien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön lomautukset ja irtisanomiset näyttävät tulevan viime

päivien uutisten perusteella uudelleen ajankohdaisiksi.

Tappiollisen tilinpäätöksen tekee viime vuodelta yli kaksi kolmasosaa kaikista kunnista. Taloudellinen tilanne on kärjistynyt suuressa osassa kuntia niin, että niillä on vaikeuksia tasapainottaa taloutensa kuntalain edellyttämällä tavalla.

Syitä nykytilanteeseen on monia. Suurimpia ovat kohtuuttomat valtionosuus- ja verotuloleikkaukset, Lipposen I hallituksen valtionosuusuu- distukset ja yhteisöveron jakoperusteiden muutos. Nämä hallituksen toimenpiteet leikkasivat epäoikeudenmukaisesti kuntien tuloja.

Valtionosuudet ovat pienentyneet rajuihin juuri niissä kunnissa, joiden verotulot ovat kasvaneet vähiten tai jopa alentuneet. Verotulojen ja valtionosuuksien yhteismäärä olikin vuonna 1999 yli 300 kunnassa reaalisesti alempi kuin vuosikymmenen alussa. Se osoittaa selkeästi valtion kuntasäästöjen mittavirheet.

Yhteisöveron jakoperusteiden muutos jyrkensi puolestaan useimpien maaseutu- ja metsävaltaisten pienten kuntien syöksykierrettä. Se vahvisti muutoinkin voimakasta keskittymistä ja hallitsematonta muuttoliikettä. Väestökato on rapauttanut kuntien tulopohjaa. Vaikeuksiin ovat joutuneet myös monet muuttovoittokunnat, joilla on suuri tarve palveluiden rakentamiseen.

Kuntien taloudellinen ahdinko on jo vakavasti vaurioittanut monien kuntien palveluja. Terveyspalvelut ruuhkautuvat, leikkausjonot kasvavat, eikä kunnilla ole varaa palkata hoitohenkilöstöä riittävästi. Sairaaloista joudutaan potilaat kotiut-

tamaan liian aikaisin ja pitkäaikaissairaat jäävät usein vaille asianmukaista hoitoa.

Viime vuosikymmenellä lakkautettiin keskimäärin 80 peruskoulua vuodessa, pahimmillaan jopa 136 koulua. Nyt lakkautusuhan alla ovat myös pienet lukiot. Lakkautusten ja säästöjen seurauksena opetusryhmistä on tullut liian suuria. Erityis- ja tukiovetus sekä kerhotunnit on leikattu lähes olemattomiin. Voimavarojen puuttuessa opettajat on asetettu kohtuuttoman tehtävän eteen.

Hallitusohjelmassa luvattiin jo kaksi vuotta sitten turvata peruspalvelut. Erityisesti pääministeri Lipponen korosti hallituksen alkutaipaleella, että nyt on kuntapalveluiden vuoro. Hallituksen politiikka on kuitenkin ollut päinvastaista. Ke-

hyspäätoksellään hallitus uhkaa leikata puolet kuntien ensi vuoden valtionosuuksien indeksitarkistuksesta. Hallituksen teot ja toimetttömyys ovat vakavassa ristiriidassa hallitusohjelman sekä ministereiden puheiden ja lupauksen kanssa.

Edellä olevan perusteella ja Suomen perustuslain 43 §:ään viitaten esitämme valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Mihin välittömiin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä estääkseen kuntien talouden kriisiytymisen ja turvatakseen kuntien tasapuoliset mahdollisuudet hoitaa kuntalaisten sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelut?

Helsingissä 20 päivänä huhtikuuta 2001

Mauri Pekkarinen /kesk
Mirja Rynnänen /kesk
Juha Korkea-osa /kesk
Hannu Aho /kesk
Olavi Ala-Nissilä /kesk
Sirkka-Liisa Anttila /kesk
Maria Kaisa Aula /kesk
Liisa Hyssälä /kesk
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Anneli Jäätteenmäki /kesk
Timo Kalli /kesk
Kyösti Karjula /kesk
Tanja Karpela /kesk
Inkeri Kerola /kesk
Niilo Keränen /kesk
Mari Kiviniemi /kesk
Katri Komi /kesk
Ossi Korteniemi /kesk
Seppo Kääriäinen /kesk
Seppo Lahtela /kesk
Markku Laukkanen /kesk
Paula Lehtomäki /kesk
Jari Leppä /kesk

Mika Lintilä /kesk
Hannes Manninen /kesk
Kari Myllyniemi /kesk
Tero Mölsä /kesk
Petri Neittaanmäki /kesk
Pekka Nousiainen /kesk
Lauri Oinonen /kesk
Osmo Puhakka /kesk
Antti Rantakangas /kesk
Aulis Ranta-Muotio /kesk
Juha Rehula /kesk
Markku Rossi /kesk
Pauli Saapunki /kesk
Mauri Salo /kesk
Hannu Takkula /kesk
Matti Vanhanen /kesk
Jukka Vihriälä /kesk
Pekka Vilkuna /kesk
Matti Väistö /kesk
Jaana Ylä-Mononen /kesk
Jouko Jääskeläinen /skl
Päivi Räsänen /skl
Sakari Smeds /skl

VK 2/2001 vp — Mauri Pekkarinen /kesk ym.

Leea Hiltunen /skl
Toimi Kankaanniemi /skl
Bjarne Kallis /skl
Marja-Leena Kemppainen /skl

Leena Rauhala /skl
Ismo Seivästö /skl
Sulo Aittoniemi /alk
Raimo Vistbacka /ps